

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ
Ημερομηνία: Τρίτη 5 Ιανουαρίου 2016
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α

ΘΕΜΑ Α1

Τανζιμάτ: (Σχ. Βιβλ σελ. 39) Στην Οθωμανική αυτοκρατορία εφαρμόστηκαν οι συνταγματικές μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ (1856) που έδιναν διευρυμένα δικαιώματα στους χριστιανούς της αυτοκρατορίας. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές, σε συνδυασμό με τις νέες οικονομικές συνθήκες που επικράτούσαν σε πολλές περιοχές της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, έδιναν σαφώς μεγαλύτερες ευκαιρίες στους ομογενείς από εκείνες που η Ελλάδα μπορούσε να προσφέρει.

Πάουερ: (Σχ. Βιβλ σελ. 53) Την περίοδο του μεσοπολέμου (1919-1939) η βρετανική εταιρεία ΠΑΟΥΕΡ ανέλαβε την εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην πρωτεύουσα αλλά και τη δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών, βασισμένου σε ηλεκτροκίνητα τραμ και λεωφορεία.

Κοινωνιολογική εταιρεία: (Σχ. Βιβλ σελ. 93) Η Κοινωνιολογική Εταιρεία, η σοβαρότερη από τις ομάδες με σοσιαλιστικές ιδέες στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ξεκίνησε από μερικούς διανοούμενους ως αριστερός μεταρρυθμιστικός σύνδεσμος, με στόχο να προπαγανδίζει πολιτικές θέσεις και στη συνέχεια να ιδρύσει κόμμα. Επιζητούσε για όλα τα μέλη της κοινωνίας ισότητα ευκαιριών, κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής και διανομή των αγαθών ανάλογα με τις ανάγκες καθενός, πράγμα που θα μπορούσε να υλοποιηθεί με τη σταδιακή αναμόρφωση της οικονομίας και τη συνταγματική μεταβολή. Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι έπρεπε να οργανωθούν οι εργάτες σε επαγγελματικές ενώσεις και να ιδρύσουν κόμμα. Συμμετείχε στις εκλογές της 8^{ης} Αυγούστου 1910¹.

¹ Η τελευταία περίοδος θεωρείται προαιρετική και μπορεί να παραληφθεί.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2016
Α΄ ΦΑΣΗ

E_3.Ιλ3Α(α)

ΘΕΜΑ Α2

1. Σωστό (σχολ. Βιβλίο, σελ. 38)
2. Λάθος (σχολ. Βιβλίο, σελ. 54)
3. Σωστό (σχολ. Βιβλίο, σελ. 84)
4. Λάθος (σχολ. Βιβλίο, σελ. 89)
5. Σωστό (σχολ. Βιβλίο, σελ. 98)

ΘΕΜΑ Β1

(Σχ. Βιβλ σελ.54) «Στο εξωτερικό εμπόριο κυριάρχησε προοδευτικά ... καθεστώς και στην επιβολή δικτατορίας.»

ΘΕΜΑ Β2

(Σχ. Βιβλ σελ. 80) «Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος ... Φορέας των αιτημάτων αυτών ήταν ο Χαρίλαος Τρικούπης.»

ΟΜΑΔΑ Β²

ΘΕΜΑ Γ (Σχ. Βιβλ σελ. 29-31)

α) Η εμφάνιση και ανάπτυξη της βιομηχανίας στον ελληνικό χώρο κατά το 19ο αιώνα, παρουσίασε ελάχιστα κοινά σημεία με όσα συνέβαιναν στο πεδίο αυτό στη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη, τα οποία συνοπτικά ονομάστηκαν Βιομηχανική Επανάσταση. Στο μικρό ελληνικό κράτος η ανάπτυξη της βιομηχανίας ήταν διαρκώς παρούσα στις συζητήσεις, στις οικονομικές και πολιτικές αναλύσεις, συνήθως όμως ως σχέδιο ή πρόθεση, σπάνια ως εφαρμογή. Η ακτινοβολία των επιτευγμάτων των ευρωπαϊκών κρατών έφερνε διαρκώς στο προσκήνιο το ζήτημα της βιομηχανικής ανάπτυξης, η απουσία όμως των απαραίτητων για την ανάπτυξη της βιομηχανίας προϋποθέσεων οδηγούσε τις προθέσεις σε αδιέξοδο.

Η βιομηχανία υπέφερε, όπως και άλλοι κλάδοι της οικονομίας, από την έλλειψη κεφαλαίων και τη διασπορά των υπάρχοντων σε πλήθος δραστηριοτήτων, από την ασφυκτικά περιορισμένη -εδαφικά και πληθυσμιακά- βάση οικονομικής εξάπλωσης, από την έλλειψη πρώτων υλών και τη χρόνια έλλειψη εργατικών χεριών. Όπως συμπληρώνει και η ιστορική πηγή, απόσπασμα από το έργο «Η βιομηχανική επανάσταση και η Ελλάδα» του Παναγιωτόπουλου, και η αναδιανομή της γης σε μικρές παραγωγικές μονάδες έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην καθυστέρηση της

² Οι απαντήσεις στα θέματα Γ και Δ της Ομάδας Β είναι ενδεικτικές ως προς τη δομή και τη σύνθεση των πληροφοριών και δεν δεσμεύουν το μαθητή και τον διορθωτή.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2016
Α΄ ΦΑΣΗ

E_3.Ιλ3Α(α)

ανάπτυξης της βιομηχανίας αφού πολλοί ήσαν εκείνοι που ασχολήθηκαν με τη γη και δεν έγιναν εργάτες. Σύμφωνα με τον Σπηλιωτάκη τη δεκαετία του 1850 η αύξηση του αριθμού των αγροτών και η συνακόλουθη μείωση του προλεταριάτου οφείλεται στην αγροτική μεταρρύθμιση. Θα μπορούσε να προσθέσει κανείς στα παραπάνω την έλλειψη παιδείας τεχνικής αλλά και γενικής. Η ελλιπής κατάρτιση περιόριζε τη δυνατότητα εφαρμογής καινοτομιών και τη συνακόλουθη τεχνολογική εξέλιξη. Τέλος, όπως επισημαίνεται και στο απόσπασμα των Βερέμη και Κολιόπουλου, «Ελλάς, η σύγχρονη συνέχεια από το 1821 έως σήμερα», και ο ανταγωνισμός της βιομηχανίας με το εμπόριο εμπόδιζε την βιομηχανία να αναπτυχθεί, αφού ήταν βραχυπρόθεσμα επικερδέστερες οι επενδύσεις στο εμπόριο.

β) Χρειάστηκε να περάσουν σαράντα περίπου χρόνια από την απόκτηση της εθνικής ανεξαρτησίας για να παρατηρηθεί μια πρώτη απόπειρα ανάπτυξης των βιομηχανικών δραστηριοτήτων στη χώρα. Γύρω στα 1870 σημειώθηκε κάποιο κύμα ίδρυσης βιομηχανικών επιχειρήσεων, περισσότερων από εκατό, ενώ ταυτόχρονα παρατηρήθηκε κάποια τάση αύξησης του δυναμικού των ήδη υπάρχουσών μονάδων λόγω της υποτίμησης της δραχμής και της προσφοράς φθηνού εργατικού δυναμικού, όπως συμπληρώνει και το απόσπασμα από την Ιστορία της Ελλάδας, 20^{ος} αι. Σύμφωνα μάλιστα με το κείμενο του Β. Παναγιωτόπουλου, με την ίδρυση των πρώτων βιομηχανιών στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του 1870, η έλλειψη ντόπιου εργατικού δυναμικού αναπληρώθηκε από τους επιχειρηματίες με μετανάστες Έλληνες εργάτες ή αλλοεθνείς εργάτες από την Οθωμανική αυτοκρατορία. Πολύ γρήγορα όμως, η απόπειρα αυτή έχασε τη δυναμική της και οι σχετικές δραστηριότητες επέστρεψαν στην ύφεση και τη στασιμότητα. Οι όροι άρχισαν να μεταβάλλονται μόλις στα τελευταία χρόνια του 19ου αιώνα και, κυρίως, στα πρώτα χρόνια του 20ού. Πράγματι, όπως συμπληρώνει και το απόσπασμα από την Ιστορία της Ελλάδας, η χώρα βρισκόταν στη δεύτερη φάση της εκβιομηχάνισης της την περίοδο από το 1896 έως το 1914, και αυτό συνέβη διότι οι νέες τεχνολογίες έγιναν πιο προσιτές και αναπτύχθηκαν τα αστικά κέντρα. Η βιομηχανία παράγαγε βασικά καταναλωτικά προϊόντα, καλύπτοντας τοπικές ανάγκες μέσω βιομηχανικών μονάδων μικρού μεγέθους. Τότε δημιουργήθηκε ένα βιομηχανικό δυναμικό σχετικά σταθερό, πολυδιάστατο, με τάσεις ανάπτυξης της βαριάς βιομηχανίας, της μεταλλουργίας, της ναυπηγικής και της τσιμεντοβιομηχανίας, η οποία πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές του νέου αιώνα.

Ούτε η προσάρτηση των Επτανήσων (1864) και της Θεσσαλίας (1881) άλλαξαν τις παραπάνω περιοριστικές συνθήκες. Η αλλαγή των δεδομένων ήρθε μετά το 1912-1913, με την ενσωμάτωση μεγάλων εκτάσεων και πληθυσμών. Στα μέσα της πρώτης δεκαετίας του 20^{ου} αι από το 1906 έως το 1914 με την ανατίμηση της δραχμής και την κρίση των εξαγωγικών βιομηχανιών αλλάζει το τοπίο για την βιομηχανία στην Ελλάδα, όπως προσθέτει και το απόσπασμα από την Ιστορία της Ελλάδας. Παρατηρούνται συγχωνεύσεις επιχειρήσεων, ενίσχυση των μεγαλύτερων βιομηχανικών μονάδων και επενδύσεις κεφαλαίου και τεχνολογίας. Και τότε όμως οι

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2016
Α' ΦΑΣΗ

E_3.Ιλ3Α(α)

χρόνιες αδυναμίες της ελληνικής βιομηχανίας συνέχισαν να εμποδίζουν την ανάδειξή της σε κινητήρια δύναμη της ελληνικής οικονομίας. Αδύναμη να αντέξει τον εξωτερικό ανταγωνισμό, η βιομηχανία παρέμεινε προσηλωμένη σε δευτερεύουσες δραστηριότητες, αναζητώντας τη σωτηρία της στην παρέμβαση του κράτους, με δασμολογικά ή άλλα ενισχυτικά μέτρα. Σύμφωνα με το κείμενο των Βερέμη και Κολιόπουλου ο Α' παγκόσμιος πόλεμος ευνόησε την βιομηχανία, αφού περιορίστηκε το εξωτερικό εμπόριο. Μια απογραφή του 1920 αποκαλύπτει ότι το 70% των επιχειρήσεων ήταν βιομηχανίες τροφίμων ενώ μετά την άρση των πολεμικών αποκλεισμών, που είχαν προστατέψει τα προηγούμενα χρόνια την εγχώρια παραγωγή, τα ελληνικά προϊόντα αδυνατούσαν να αντιμετωπίσουν τον εξωτερικό ανταγωνισμό.

ΘΕΜΑ Δ (Σχ. Βιβλ σελ. 71-74)

Η αδυναμία του Συντάγματος του 1844 ήταν το ότι δεν κατοχυρώθηκε το δικαίωμα του *συνέρχεσθαι και συνεταίριζεσθαι*, πράγμα που μπορούσε να φέρει εμπόδια στη συγκρότηση κομματικών μηχανισμών. Καθώς λοιπόν δεν υπήρξε Συνταγματική πρόβλεψη για τα κόμματα, ο κανονισμός της Βουλής προέβλεπε ότι η σύνθεση των κοινοβουλευτικών επιτροπών θα γινόταν με κλήρωση. Αυτό αναγκαστικά οδηγούσε τις παρατάξεις σε διαβουλεύσεις και, ορισμένες φορές, σε συναίνεση. Ωστόσο η ρύθμιση του Συντάγματος που κατοχύρωνε το δικαίωμα της καθολικής ψηφοφορίας για τους άνδρες, με ελάχιστους περιορισμούς, πέρα από το γεγονός ότι αποτελούσε παγκόσμια πρωτοπορία ο ίδιος ο εκλογικός νόμος του 1844 σύμφωνα με τον Γ. Δαφνίη, δημιουργούσε τις προϋποθέσεις οργάνωσης κομμάτων και επικράτησης δικομματικού συστήματος.

Το δικαίωμα αυτό λοιπόν της καθολικής ψηφοφορίας δημιούργησε νέους όρους για την πολιτική και κομματική δράση, καθώς ανοίχτηκε ευρύ πεδίο για τη συμμετοχή πολιτών και κομμάτων στο δημόσιο βίο και διευκολύνθηκε η διεκδίκηση συμφερόντων. Σύμφωνα μάλιστα με το πρώτο ιστορικό παράθεμα για πρώτη φορά μετά την Επανάσταση του 1821 η ψήφιση του Συντάγματος έδινε στους Έλληνες τη δυνατότητα να συμμετάσχουν άμεσα στην διακυβέρνηση του κράτους.

Ίσως βέβαια οι φιλελεύθερες πολιτικές διαδικασίες και η λειτουργία κομμάτων να ήταν προϊόν μιας μικρής πολιτικής ηγετικής ομάδας, να μην ανταποκρίνονταν στις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας και να αναπτύχθηκαν κατά μίμηση δυτικών προτύπων, τα οποία στην εφαρμογή τους παραμορφώθηκαν λόγω του μικρού βαθμού ανάπτυξης της ελληνικής κοινωνίας καθώς σ' αυτό συνηγορεί και το απόσπασμα της Ι.Ε.Ε.. Πολλοί ήταν αυτοί που θεώρησαν τον κοινοβουλευτισμό έναν ατυχή πειραματισμό, που δεν ανταποκρίθηκε στους στόχους που είχαν τεθεί κατά την προσπάθεια απόκτησής του, ενώ αντίθετα πίστεψαν ότι ο κοινοβουλευτισμός αλλοίωνε την κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας, καθώς ήταν ένας επιπλέον δυτικός θεσμός, που είχε επιβληθεί στους Έλληνες έξωθεν, ενώ ακόμη δεν ήταν έτοιμοι πνευματικά να δεχθούν Σύνταγμα.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2016
Α΄ ΦΑΣΗ

E_3.Ιλ3Α(α)

Όμως, ανεξάρτητα από τις επιδράσεις δυτικών προτύπων, ο κοινοβουλευτισμός στην Ελλάδα ρίζωσε και ακολούθησε τους δικούς του δρόμους, για να ανταποκριθεί στις ιδιαίτερες ανάγκες, τα προβλήματα και τα αιτήματα της ελληνικής κοινωνίας. Εξάλλου, για την πολιτική ενεργοποίηση μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού και για τη σταδιακή συγκρότηση ενός κράτους δικαίου, δεν θα αρκούσε μια διαδικασία μίμησης. Εξάλλου σύμφωνα και με την Ι.Ε.Ε. ο κοινοβουλευτισμός, για πρώτη φορά μετά τον Αγώνα, αναβάθμισε το λαό που δεν αγνοούνταν από την ηγετική τάξη ειδικά κατά την προσπάθειά της να ανέλθει στην εξουσία. Το δικαίωμα της καθολικής ψηφοφορίας καθιστούσε τους αγρότες, παρά τον παθητικό ρόλο τους, οργανικό μέρος του νέου συστήματος καθώς ανέπτυξαν τις πελατειακές σχέσεις τους στον τομέα των υλικών παραχωρήσεων με τους εκπροσώπους της ηγετικής τάξης.

Τα κόμματα λοιπόν αποτελούσαν αναγκαιότητα της εποχής και ανταποκρίνονταν στις ανάγκες των ανθρώπων που τα συγκρότησαν, αλλά σ' αυτή την περίοδο δεν μπορούν να χαρακτηριστούν με σημερινούς όρους (αριστερά-δεξιά, προοδευτικά-συντηρητικά).

Τα πολιτικά κόμματα όμως, μολονότι μπορούσαν να αναπτυχθούν περαιτέρω μέσα στο νέο συνταγματικό καθεστώς, έδειξαν συμπτώματα στασιμότητας και δεν ανταποκρίθηκαν στις νέες ανάγκες, κάτι που τα οδήγησε σε παρακμή. Σύμφωνα μάλιστα με το απόσπασμα του Βουρνά, το Σύνταγμα του 1844 δεν έλυσε τα μεγάλα προβλήματα του Ελληνικού λαού παρά μόνο βοήθησε το Γαλλικό κόμμα με τον Κωλλέτη να πάρει νόμιμο μέρος στη διακυβέρνηση της χώρας.

Ο Κωλλέτης, ως αρχηγός του γαλλικού κόμματος, επεδίωκε μια κυβερνητική πολιτική που θα ενίσχυε το ρόλο του βασιλιά, υπονομεύοντας έτσι τον κοινοβουλευτισμό. Δεν δίσταζε να χρησιμοποιεί βία και νοθεία για να τρομοκρατεί τους εκλογείς, ώστε να ψηφίζουν υπέρ του κόμματός του. Προς επίρρωση των παραπάνω στοιχείων ο Βουρνάς περιγράφει τον Κωλλέτη ως τον πολιτικό που «εισήγαγε τα εκλογικά όργια, τη δημαγωγία και τον τραμπουκισμό». Το 1846/1847 κατείχε πέντε από τα επτά υπουργεία της κυβέρνησής του, δεν παρουσιαζόταν όμως σχεδόν καθόλου στο Κοινοβούλιο και καθιστούσε αδύνατο τον έλεγχο της εκτελεστικής εξουσίας. Επέβαλε έτσι ένα είδος κοινοβουλευτικής δικτατορίας γεγονός που πιστοποιεί σύμφωνα πάντα με το ίδιο απόσπασμα του Βουρνά ότι ο Κωλλέτης ήταν ο πολιτικός που πρώτος «υπέταξε τον κρατικό μηχανισμό στην υπηρεσία του κόμματος». Επικαλούμενος μάλιστα τον Αλ. Σούτσο περιγράφει την κυβέρνηση Κωλλέτη να εμπαιζει και να εκφυλίζει το Σύνταγμα με συμπαράστατη το Βασιλιά που κυβερνά αντίθετα με ό,τι ορίζει αυτό. Ειδικότερα, περιγράφεται η Βουλή να απαρτίζεται από μέλη που προκύπτουν με υπουργικά διατάγματα, ενώ το Σύνταγμα γλευάζεται δημιουργώντας ιδεολογικά προβλήματα στην πρωτεύουσα και αναταραχές στην επαρχία. Διαπιστώνεται επίσης η συνθλιβή των δικαιωμάτων, των ελευθεριών και η αδυναμία επίλυσης των σοβαρών προβλημάτων του ελληνικού λαού εξαιτίας της σύμπραξης Όθωνα και Κωλλέτη στην προσπάθεια διατήρησης της κοινοβουλευτικής δικτατορίας του δεύτερου.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2016
Α΄ ΦΑΣΗ

E_3.Ιλ3Α(α)

Εξάλλου η ανάμειξη του Όθωνα στα πολιτικά δρώμενα της εποχής πιστοποιείται από την τακτική του βασιλιά να προσπαθεί να ενισχύσει τους κυβερνητικούς υποψηφίους στις εκλογές γεγονός που οδηγούσε τα κόμματα της αντιπολίτευσης σε διαρκή σύγκρουση με την αυλή, σε μια περίοδο που οι διαφωνίες τους είχαν απαλυνθεί. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με το κείμενο Γ του Δαφνή, ο Βασιλιάς έδειξε με κάθε τρόπο τη διάθεσή του να μην εφαρμόσει το Σύνταγμα και την πορεία προς τον εκδημοκρατισμό της χώρας με τη διενέργεια ελεύθερων εκλογών. Σύμφωνα μάλιστα με την ίδια περιγραφή και οι επτά Βουλές που προέκυψαν την περίοδο 1844-1847 ήταν προϊόν βίας. Ακόμη και μετά το θάνατο του Κωλέττη ο Βασιλιάς εξακολούθησε να απεργάζεται σχέδιο για τον περιορισμό και την εξουδετέρωση των κομμάτων τη στιγμή που η ηγετική ομάδα των κομμάτων φαίνεται πως εξάντλησε την ορμή της στην επανάσταση του Σεπτεμβρίου 1843.